

УДК 331.101.262

JEL: Q00, Q01, O35, P28

Марія Плотнікова

*Житомирський національний агроекологічний університет
Україна*

СТАНОВЛЕННЯ РОДОВИХ САДИБ ЯК ОСНОВА СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Описано альтернативні поселення як системи соціально-економічного й екологічного розвитку сільських територій. Визначено роль родових садиб як явища збалансованого саморозвитку територіальних громад. Прийняття нових ідей свідомістю суспільства має ознаки концентрації і переходу кількісних змін у якісні: зростання накопиченої енергії призводить до трансформації системи в якісно новій основі. Тому просування соціальних ідей здійснюється на основі алгоритму: пізнавально-роз'яснювальна робота; сприйняття і прийняття ідеї суспільством; формування стійкої основи реалізованої ідеї; систематичне здійснення ідеї як прийнятого в суспільстві; управління та контроль процесу, ідея досягає свого максимуму; вихід ідеї на якісно новий рівень; формування нового етапу в циклі еволюційного сходження.

Ключові слова: громада, сільські території, родові поселення, продовольча безпека, економічна стійкість, багатофункціональний розвиток.

Марія Плотникова

*Житомирский национальный агроэкологический университет
Украина*

СТАНОВЛЕНИЕ РОДОВЫХ ПОМЕСТИЙ КАК ОСНОВА СЕЛЬСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ ВЛАСТИ

Описаны альтернативные поселения как система социально-экономического и экологического развития сельских территорий. Определена роль родовых поместий как явления сбалансированного саморазвития территориальных общин. Принятие новых идей сознанием общества имеет признаки концентрации и перехода количественных изменений в качественные: рост накопленной энергии приводит к трансформации системы в качественно новой основе. Поэтому продвижение социальных идей осуществляется на основе алгоритма: познавательного-разъяснительного характера; восприятие и принятие идеи обществом; формирование устойчивой основы реализованной идеи; систематическое осуществление идеи как принятого в обществе; управление и контроль процесса, идея достигает своего максимума; выход идеи на качественно новый уровень; формирование нового этапа в цикле эволюционного восхождения.

Ключевые слова: община, сельские территории, родовые поселения, продовольственная безопасность, экономическая устойчивость, многофункциональное развитие.

FORMATION OF COMMUNITIES ANCESTRAL ESTATE AS FOUNDATION OF RURAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF AUTHORITY DECENTRALIZATION

This paper describes alternative settlement as a system of socio-economic and environmental development of rural areas. It also describes the Ancestral Estate as a phenomenon of balanced self-development of territorial communities, which is widespread in Ukraine. Similarly to the condensation of vapor and dew formation, the passing of new ideas in the society's consciousness has signs of concentration and the transition of quantitative changes to qualitative ones: the growth of accumulated energy leads to their transformation to a new qualitative basis. Therefore, promotion of social ideas implemented through the following algorithm: informative and explanatory work; the perception and acceptance of an idea by society; formation of a sustainable basis for the realized idea; systematic implementation of idea as a generally accepted by society; management and control of the process, on the part of realized idea reaches, its maximum; output of the idea to a qualitatively new level; formation of a new stage in the cycle of evolutionary ascent.

Key words: community, rural areas, Ancestral Estate, food security, economic stability, multi-functional development.

Постановка проблеми. Наявність значного природно-ресурсного, людського, інформаційного, інноваційно-інвестиційного потенціалу України поєднується з практикою низької його реалізації, відсутністю системного управління та, як наслідок, диспропорціями й асиметріями її розвитку. Якісно новий підхід лежить у площині формування свідомого відповідального громадянина, здатного на визначення та комплексне впровадження стратегічних підходів як щодо власного життя, так і до території свого проживання. Концептуальна основа відродження територій лежить у площині інноваційно-еволюційного характеру змін і поширенні природодоцільних технологій у життєдіяльності й господарюванні. Управління розвитком як системи мотиваційно-інтелектуального регулювання зумовлює якісні зміни та механізм самозабезпечення багатовекторного спрямування, що дозволяє одержати синергію від взаємодії та взаємодоповнення всіх чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку сільських територій розглядається як з позиції державотворчої діяльності (прийнято Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [1]), функціонування особистих селянських господарств і формування засад взаємодії територіальних громад [2–3]. Вагоме місце в дослідженнях зарубіжних авторів займають інтелектуальні й соціальні інновації, а також інклюзивні підходи в сільському розвитку [4–6]. Комунікаційно-психологічні аспекти розвитку громад як відкритих живих систем, розкриті в системі Dragon Dreaming (Пінакаррі – механізму щодо управління проектами на принципах екології, синергетики,

мережевій самоорганізації як ціннісно-орієнтованому менеджменті) Дж. Крофта, ненасильницькому спілкуванні М. Розенберга, теорії «U»-подібного руху О. Шармера, фасилітації як духовної практики Дж. Херрона, технології створення громад С. Пека [7–12].

Мета статті – дослідити світовий і вітчизняний досвід управління розвитком територіальних громад через діяльність родових поселень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначаючи сутність сільських територій, найчастіше використовують галузево-ресурсний і просторово-територіальний підходи, наслідком упровадження яких є низка проблем їх суспільно-еколого-економічного розвитку. До базових проблем становлення розвитку сільських територій можна віднести: 1) біосистемні – а) потреба збереження навколишнього середовища, в тому числі його біорізноманіття; б) виробництво їжі, палива та інших ресурсів на місці їх споживання; в) переробка відходів, у тому числі знезараження токсичних; г) запобігання негативному впливу процесів, що протікають у межах однієї території, на процеси та життєдіяльність в іншій місцевості, в тому числі за рахунок споживання ресурсів, застосування продуктів, складування відходів; 2) відтворення середовища – а) будівництво з екологічно дружніх матеріалів; б) використання відновлюваних джерел енергії; в) знезараження відходів життєдіяльності й господарювання; г) мінімізація впливу на місцеву екологічну систему, в тому числі за рахунок використання моторизованих засобів; д) позитивні відносини громадського й особистісного простору; е) сприяння урізноманітненню взаємодій і видів діяльності на території; 3) економіки системи – а) відносини власності, зокрема, кому належать ресурси (особі, родині, громаді, державі тощо); б) економічна ефективність й екологічна діяльність з метою зменшення витрат і впливу на навколишній простір; в) відносини організації діяльності поселення та виробничих структур у ньому, наприклад, у формі асоціації, кооперативу; г) альтернативний обмін у межах поселення і між ними; д) розуміння сутності екологічного законодавства як основи забезпечення стійкості системи; 4) управління – а) механізм прийняття рішень; б) реалізація рішень; в) вирішення конфліктів; г) роль керівництва та ставлення до нього (очікування, взаємодія з адміністрацією); 5) об'єднувальні цінності – а) оптимальне співвідношення між єдиним і різноманіттям, спільнотою та особистістю; б) спільні цінності, поведінка та види діяльності в групі; в) спільне бачення, його формулювання; г) близькість міжособистісних взаємовідносин і їхній розвиток; д) взаємодія за межами групи; б) цілісність системи – формулювання цілісного, повного й об'єктивного уявлення про сутність розвитку території та громади, напрацювання підходу, що дозволяє стабільно розвивати (створювати найбільш точно всіма зрозумілий і схвалюваний образ) поселення, що сприймається як погоджений результат спільно творчості та впроваджується в практику.

Стратегією соціально-економічного розвитку України до 2020 р. визначено, що економічне зростання зумовлене необхідністю забезпечення

середніх темпів капіталовкладень на рівні 19 % на рік. Крім того, період випереджального економічного зростання повинен характеризуватися поєднанням інвестицій та інновацій [1]. Це означає, що 70–80 % інвестицій мають бути інноваційними й сприяти структурним змінам економіки країни. Успішна інноваційна діяльність неможлива без системи ефективного державного регулювання, до якої належать створення законодавчої бази, вибір пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, створення відповідної інфраструктури. Ураховуючи, що розвиток є синонімом удосконалення, тобто якісній зміні стану в бік збільшення, в тому числі трансформація композиту (сукупності якісних характеристик, що в сукупності представляють собою цілісну систему, яка, взаємодіючи та взаємно впливаючи, виконує консолідовану місію), зростання потужності та потенціалу системи. Світовий досвід господарювання та життєдіяльності світової спільноти довів, що демократичні способи управління дієві лише в невеликих колективах, де є чітко окреслена мета існування; особи, які живуть і взаємодіють, добре знають і розуміють одна одну. У великому колективі така система себе не виправдала внаслідок появи осіб, які самореалізуються за рахунок інших, а це гальмує загальний розвиток або руйнує систему в цілому [16–19]. Пошук альтернативи демократичним підходам в управлінні суспільством з метою забезпечення його розвитку став причиною появи альтернативних поселень як моделей майбутньої світової спільноти. Успішне функціонування екопоселення Тамера в Португалії значною мірою забезпечується за рахунок «пірамідальної» структури управління. Питання розвитку наразі розкривається як на глобальному рівні (Мережа Global Ecovillage Network, створена з метою координації діяльності екологічних поселень світу й нараховує понад 15 тис. членів), так і на рівні держави та інших територіальних утворень. У Європі організація є відкритою для ряду проектів екологічного спрямування, одержує фінансову підтримку Європейської Комісії Навколишнього Середовища, є європейським регіональним секретаріатом Глобальної Мережі екопоселень, недержавною організацією, акредитованою в ООН зі статусом особливого консультанта при Економічній і Соціальній Раді (UN-ECOSOC), та партнером Інституту ООН з Навчання і Досліджень (UNITAR) [20]. Світовий досвід створення альтернативних поселень нараховує понад п'ятдесят років. Екологічні поселення є на всіх континентах у всіх цивілізованих країнах світу. Водночас варто відмітити відсутність єдиного підходу до визначення сутності екологічного поселення та розуміння його ролі в суспільстві. Також відсутня єдина система сертифікації щодо визначення, яке з поселень є екологічним, а яке – ні, тому спостерігається самоідентифікація кожної конкретної групи людей, що хоче бути віднесеною до певного кола ідей. Організація альтернативного поселення передбачає формування й узгодження концепції його створення з ініціаторами проекту й тими, хто до нього приєднується під час його реалізації.

Фіксацію усіх погоджень доцільно проводити в письмовій формі з

урахуванням стратегії розвитку та зобов'язань сторін. Природним є розподіл праці та спеціалізація відповідно до інтересів й уподобань окремих осіб. Як вітчизняні, так і зарубіжні альтернативні поселення (об'єднання людей) класифікують за рядом ознак, головними серед яких, на наш погляд, є: 1) *за цілями створення* – релігійні, духовні, комуни та громади, екологічні, анархічні; 2) *за активністю громадських впливів на суспільство* – локальні, регіональні, глобальні; 3) *за місцем розміщення* – міські, сільські, змішані; 4) *за мотивацією створення* – анархічні, сутнісні (формування відповідного рівня свідомості), за інтересами (подобається займатися відповідною справою); 5) *за системою Ради поселення* – однорівневі (рівність усіх учасників), пірамідальні (кожен керує в межах своїх повноважень, функцій визначеного рівня ієрархії); 6) *за кількістю учасників* – родинні (присутні члени однієї родини), громадські (традиційно чи стихійно сформовані адміністративно-правові одиниці – люди селяться в селах, будують котеджі за містом, щоб дихати свіжим повітрям), поселення родових садиб (як території, що об'єднують кілька родів, кожен з яких формує простір, де збирає традиції, духовність і надбання свого роду); 7) *за напрямками діяльності* – поселення, створені з метою захисту лісів, води, екологізації міського способу життя, рухи із забезпечення здорового способу життя, проживання в спільних будинках.

Екологічне поселення представляє собою населений пункт, який безпечно інтегрований у природне середовище, що підтримує здоровий розвиток людини й успішно функціонує невизначено довгий термін. Ознаками екологічного поселення є такі: 1) *усі знають один одного* й взаємодіють між собою (світовий досвід засвідчує, що оптимальна кількість осіб, що забезпечує гармонійний розвиток громади, – 500 осіб [19]); 2) *забезпечено процеси* проживання, відпочинку, суспільного життя, в тому числі енерго-інформаційного обміну; 3) масштаб і спеціалізація замінені *інтеграцією екологічного поселення як суспільства в мініатюрі*, в тому числі з позиції забезпечення зайнятості як у межах, так і за межами поселення, наприклад, у сфері послуг й інфраструктурного забезпечення, коли критерієм оптимальності є стійкість поселення – здатність суспільства складатися з таких поселень; 4) *оптимальності*, що забезпечується через гармонізацію форм, розмірів і видів діяльності й учасників, зокрема, поселення має бути достатньо мале, щоб усі знали один одного та взаємодіяли й достатньо велике, щоб забезпечити різноманіття населення й видів діяльності; 5) *рівність усіх перед Богом*, у тому числі людини й інших форм життя; 6) *циклічність розвитку*, наприклад, щодо використання всіх ресурсів, що на противагу лінійному підходу («видобуток → споживання → відходи»), який застосовують у технократичній (індустріальній) системі ринкового простору, передбачає за рахунок використання відновлюваних джерел енергії, вторинного використання відходів у ролі сировини як приклад безвідходної життєдіяльної, повну відмову від токсичних та отруйних речовин; 7) *збалансованість* розвитку в усіх аспектах людської діяльності (фізичного, емоційного, розумового, духовного розвитку не лише

однієї особистості, але й поселення в цілому), що реалізується в економіці, управлінні, суспільному житті; 8) *стійкість* розвитку внаслідок відсутності експлуатації інших частин світу, в тому числі стосовно до нащадків.

Умовами, що визначили саме такий перелік функціонування екологічних поселень, є: 1) екологічні обмеження; 2) нові техніка й технології, в тому числі комунікації, використання відновлюваних ресурсів; 3) новий рівень свідомості, включення глобальних знань Всесвіту, що реалізуються на побутовому рівні через організацію житлових умов (переважно місцеві матеріали для будівництва, зокрема, глина, солома, пісок для зведення саманних будівель), постійний контакт з рослинами, тваринами та Землею, споживання ресурсів за принципом розумної достатності, спілкування на спільних заходах, спільну закупівлю товарів, переважання цінностей родини та громади над особистісними, привітність, пінакаррі (глибоке слухання – здатність чути іншого), ненасильницьку комунікацію, самовиявлення та харизматичну мову. Це дозволяє уникати та/або долати конфлікти, що виникають, знижуючи їх напруження, враховувати позицію всіх учасників взаємодії. На відміну від екологічних, родові поселення мають додаткові добровільні обмеження, що відповідають принципам їхньої організації (табл. 1): 1) *принцип гармонійної взаємодії з природою* (середовищем існування) людей як частини природи, екосистеми (біоценозу) – мешканці родових поселень, родових садиб, середовища проживання – цілісна взаємодіюча та взаємозумовлена система. Взаємодія з навколишнім світом і Всесвітом відбувається в природному для людини середовищі з максимальним комфортом, надаючи все необхідне для його життєдіяльності й творчості, а тому це забезпечує найкращий розвиток для людини – «Харчуватися як дихати»; 2) *принцип творчості*. Постійне творіння Простору в часі, в Любові та єднанні з Богом – мета людини – «Людина щаслива у творчості»; 3) *принцип створення*. Ми створюємо середовище, в якому хочеться залишатися нашим дітям. Це таке середовище, де є всі умови для інтелектуального, духовного та фізичного розвитку. Поселення повністю забезпечує себе якісними продуктами харчування, життєдіяльності, духовного й душевного розвитку; має стабільні фінансові джерела життя його членів; організована розгалужена мережа громадських культурно-освітніх і ремісничих центрів для активізації функціонування талантів поселенців і їхніх гостей. У поселенні організовані свої екологічно чисті джерела енергії, інфраструктура створюється екологічними способами; 4) *принцип спадщини*. Система передачі знань є основоположною для поселенців – «Діти – продовжувачі нашого роду і наших справ»; 5) *принцип системи безпеки*. Спосіб життя поселенців спрямований на досягнення продовольчої, енергетичної, культурної, економічної безпеки та самодостатності; 6) *принцип взаємодії між поселенцями*. Вона відбувається за взаємною згодою на основі чесності, відповідальності й довіри; 7) *принцип взаємодії із зовнішнім світом*. Поселення – відкрита система, готова до співпраці та партнерства, що відповідає його цілям і принципам життя. Поселення перебуває в партнерських відносинах з

іншими поселеннями; 8) *принцип організації*. Основним органом управління в Центрі є Віче, координувальним органом – поселенська, територіальна рада. 9) *принцип розумної достатності*. Виробництво та споживання матеріальних благ на рівні, що є мінімальним і достатнім для постійного духовного розвитку. Родова садиба представляє собою місце проживання сім'ї (Роду) і є ділянкою землі розміром 1 гектар, виділеного сім'ї у довічне безоплатне користування

Таблиця 1

Суспільні функції родової садиби

Суспільна функція Родової садиби	Форма прояву суспільної функції
1	2
Відродження життя – «Художня спадщина народу, представлена в численних проявах, свідчить про його благополуччя та достаток, про налагоджене та добре влаштоване життя»	<p><i>Родова садиба – це:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – можливість перетворити у квітучі сади порожні, покинуті землі; – можливість здійснити мету і знайти сенс життя; – можливість будувати щасливе й радісне життя прямо зараз, здійснити мрію про прекрасне створіння, стати господарем власного життя, усвідомленим її будівельником і жити не в рабстві потреб, обставин і побуту, але в радості й вільній співтворчості із життям; – можливість будувати повноцінне життя в любові та благополуччі; спільне творіння простору життя – унікальна можливість для плідної співпраці двох люблячих сердець («Любов живе серед живих створінь. Відстала матерія згубна для неї»); – можливість для молоді сім'ї за підтримки інших мешканців поселення швидко побудувати власний простір життя; – процвітання та благополуччя громадян, що веде до процвітання й добробуту країни.
Розквіт культури життя – «Втілюється в житті прекрасного тоді, коли до прекрасного прагнення живе»	<p><i>Родова садиба – це:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – простота, природність і гармонія взаємовідносин із зовнішнім світом; – простір миру, благополуччя та любові; – творчість на основі живої, а не відсталої матерії; – можливість пізнати задуми Творця, стикаючись із Його живими творами; – єдність зі світом і природою на всіх планах буття, на рівні духу, співзвуччя енергій, матерії; – можливість у радості рости дітей та онуків; – мала батьківщина, місце продовження роду й точка відліку життя, найсприятливіше місце на землі, в якому сходяться всі нитки твого буття; – будинок дітей твоїх, які живуть на славу прийдешніх поколінь і добра пам'ять вдячних нащадків на всі часи.
Безпечний спосіб життя – «Не розбирати життя ми повинні, повинні його творити!»	<p><i>Родова садиба – це:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – співдружність мешканців його простору, люди, рослини і тварини – одна сім'я; – лабораторія співпраці із землею та живою природою, її відродження, відновлення лісів, водойм і природних співтовариств; – можливість зробити власну думку стрімкою та людяною і вивести людство з механізму самознищення; – створення райського саду на планеті Земля.

1	2
<p>Місце зцілення душі й тіла – «Найкращі ліки – це з любов'ю, розумінням і турботою вирощені своїми руками плоди»</p>	<p><i>Родова садиба – це:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – висока якість життя та екологічне благополуччя; – можливість дихати ароматом трав і квітучих садів, будинок з природних матеріалів, творче землеробство і його плоди дарують здоров'я і зцілюють будь-які недуги; – зцілення за рахунок гармонії життя і повноцінних навколишніх умов.
<p>Виховання способу життя – «Дітей виховує спосіб життя їхніх батьків і суспільства»</p>	<p><i>Родова садиба – це:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – виховання себе і своїх дітей на принципах взаєморозуміння та співробітництва, розкриття закладених у людині нескінченних можливостей; – можливість виховувати і навчати дітей своїм прикладом, повноцінністю свого способу життя; – можливість відродити діалог учителя й учня, співробітництво в пізнанні, взаємний пошук істини.
<p>Механізм до пізнання всесвіту – «Дев'ятирічна дитина, вихована природним світом, має більше точності в усвідомленні світобудови, ніж цілі наукові інститути»</p>	<p><i>Родова садиба – це:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – можливість, пожвавивши свої почуття і душу, відновити зв'язок із живим полем планети і Всесвіту; – можливість багаторазово прискорити власну думку, наситити почуття Справжнім, а душу жити Істиною; – можливість, вдивляючись з любов'ю в мале, досягнути велике.

Джерело: сформовано автором.

для облаштування згідно з визначеними принципами та дальшого проживання сім'ї поселенця та нащадків [21]. Ділянка землі для постійного проживання сім'ї передбачає наявність з любов'ю побудованого будинку, посаженого Родового дерева, лісу, саду й городу, живоплотом з лісових культур, облаштованого ставка. Земельна ділянка з об'єктами на ній є неподільною, надається повнолітнім громадянам України безкоштовно, у довічне успадковане користування й володіння без права продажу, з правом передачі лише в спадок. Це конкретне місце проживання людини на Землі, в якому від усього віє доброю пам'яттю й енергією Любові – Мала батьківщина, де перебуває справжнє вічне коріння, що зв'язує її із Землею, допомагає відчувати зв'язок з усім сущим у Всесвіті: з Богом, Землею, природою, предками, іншими людьми, планетами та зірками. Завдяки цим зв'язкам людина може бути щасливою і здоровою, цілісною (вона – частина цілого), від усього одержувати підтримку, допомогу, а суспільство – реалізовувати своє функціональне призначення. Населений пункт, організований за принципами родової садиби,

здобув назву «родове поселення». Реалізація функцій його діяльності відбувається через створення самодостатньої та самовідновлюваної екологічної системи (ліс, водні ресурси, луки, землі, людина), просвітницьку, освітню та культурну діяльність, зокрема через творчий розвиток поселенців і їхніх гостей, створення, примноження багатств і популяризації значення лісу як екосистеми, розвиток особистісних характеристик поселенців і забезпечення продовольчої, енергетичної, культурної, економічної безпеки та самодостатності. Центральною ланкою екосистеми «Родове поселення» є ліс високої природоохоронної цінності, у якому представлене велике різноманіття флори та фауни. Це особлива охоронна територія з високою концентрацією рідкісних і зникаючих видів рослин, для інтродукції яких створюють розплідник й арборетум, розвивається дендропарк, допускається лише санітарна вирубка дерев. Вбивство (полювання, забій) заборонені.

Засобами забезпечення розвитку поселенців є ремісничі, оздоровчі, освітні, культурні, рекреаційні та науково-дослідні діяльності, які реалізуються через функціонування відповідних лабораторій, майстерень і центрів. Зокрема, у ремісничому центрі діє бригада догляду за лісом (хворі або сухі дерева вирізають і відправляють у ремісничий центр, де з них можуть бути виготовлені різні види продукції, наприклад, дерев'яні ложки, ступки та ін.), проводять майстер-класи з народних ремесел і промислів, у розпліднику проводять відтворення та вирощування рідкісних і зникаючих видів рослин, розробляють нові методики посадки лісу, інтродукції рослин, досліджують сформовані біоценози, виробляють рекомендації щодо підвищення їхньої стійкості та планування нових лісів. Вироби поселенців реалізують як сувенірну продукцію гостям поселення, а також в організованих місцях продажу, можуть включатися у вартість путівки оздоровчого центру, а також виставляють на ярмарках, виставках і фестивалях. Майстерні, де виробляють унікальну екологічну продукцію, зокрема, посуд, одяг, дитячі іграшки, будівельні матеріали, вулики, мило, предмети побуту тощо, об'єднуються одним поселенським брендом, наприклад, із лісовою символікою.

Основною можливістю родового поселення є оздоровлення поселенців і їхніх гостей шляхом організації заходів щодо зеленого туризму, іпо-, апи- та іншими видами природної терапії (відновлення здоров'я навченими кінями, на спеціальній оздоровчій пасіці тощо), народної медицини, травництва, діяльність яких часто пов'язана з народними святами, організованими культурними заходами в поселенні, в тому числі з урахуванням сонячного циклу. Програма оздоровлення може включати антипаразитарні заходи, масаж, аромотерапію, відпочинок і відновлення здоров'я на території поселення, лікувальне харчування, наприклад, на основі сиродіння, споживання фіто чаїв, проведення майстер-класів щодо виживання в природних умовах з мінімальною кількістю реманенту, організовуються екологічні туристичні стежки, які виконують освітню роль. У родовому поселенні організовують навчальні курси із життя в родових садибах, ландшафтного дизайну, облагородження території,

пермакультури; проводять семінари з публічного управління та адміністрування (територіального самоврядування), общинної форми організації та облаштування житла з біологічним, екологічним акцентом тощо. Поселення співпрацюють з науковими та освітніми закладами в напрямі впровадження органічного землеробства, безвідходних технологій життєдіяльності та господарювання, практики функціонування обслуговуючих кооперативів, споживчих спілок і територіальних громад. Родові поселення також практикують навчання дітей і дорослих за принципом «Кожен учитель, кожен учень». Значущою є діяльність родових поселень щодо відродження традицій, обрядів, проведення народних свят, гулянь і заходів у згоді з природними ритмами, проведення відповідних майстер-класів, а також навчання пісні. Їхня діяльність реалізується за сприяння організованих поселенцями музичної, театральної, фото- та відеостудій, танцювальних і співочих ансамблів, спортивних секції для дітей і дорослих. Організація та проведення свят розкривають людину як частину Всесвіту й екосистеми Поселення.

Велика різноманітність видів рослин створює умови для проживання рідкісних тварин. Поселенці досягають стану включення в екосистему. Їхні садиби є її частиною. Усвідомлення законів Всесвіту дозволяє за мінімальних фізичних зусиль досягати ефективного впливу співтворчості й творення в гармонії з природою, втілюючи в мріях створений образ кожного Роду. Соціально-екологічні й економічні ефекти від розвитку родових садіб і родових поселень такі: 1) створення самодостатньої та самовідновлюваної екологічної системи (ліс, водні ресурси, луки, землі, людина); 2) досягнення продовольчої, енергетичної, культурної, економічної безпеки та самодостатності території; 3) підвищення стійкості екосистеми родового поселення й України в цілому; 4) підвищення добробуту мешканців родового поселення; 5) популяризація гармонійної співтворчості із Всесвітом у рамках створення родових садіб; 6) відродження культурної та історичної спадщини України. Організація родового поселення традиційно представляє собою проектний підхід: «дослідження→проект→втілення→підтримка», за якого поселення є цілісною системою взаємопов'язаних підсистем і відносин (рис. 1).

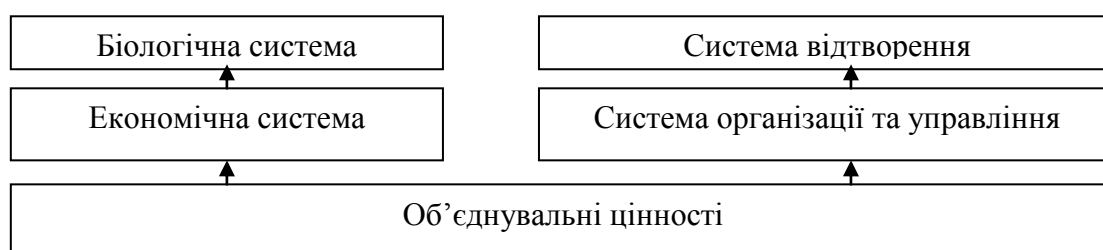

Рис. 1. Родове поселення як цілісна система

Джерело: сформував автор.

Цільова спрямованість вітчизняного суспільного сектора на нарощування обсягу виробництва є однією з причин погіршення соціально-екологічного становища в країні внаслідок виснаження природно-ресурсного потенціалу

територій, високого рівня валових і трансакційних витрат унаслідок значного рівня переміщення ресурсів і відсутності системного підходу в управлінні територіальним розвитком. Тому фінансове регулювання, податкова політика й інші засоби державного та наднаціонального регулювання мають стати частиною екологічної політики світу на основі формування свідомого відповідального світогляду та духовного зростання населення.

Дослідження С'юзан Холмберг з Інституту Рузвельта (Susan R. Holmberg), Джеймса Бойса з Університету Масачусетса (James Boyce), Грегорі Міккелсона з Університету Макгілла (Gregory Mikkelsen) засвідчили посилення негативного впливу на навколишнє середовище внаслідок розшарування суспільства, однобічного розподілу доходів (багаті мають право забруднювати навколишнє середовище більшою мірою, ніж бідні), наявності соціальної та економічної нерівності як у межах окремих держав, так і в планетарних масштабах [13–15]. Підвищення розриву між багатими та бідними, наявності асиметрії та диспропорції розвитку країн та окремих регіонів є причиною зміни клімату, формують нестійку економічну систему та посилюють владу глобальної економічної еліти. Ураховуючи, що мінімальною одиницею, яка діє в суспільстві, є особистість, то зміни починаються саме зі зміни свідомості особи, формування відповідального ставлення нею до свого життя та навколишнього простору в довгостроковій перспективі. Пошук виходу з наявної ситуації сформував уявлення про альтернативні підходи в господарюванні та життєдіяльності, що базуються на природодоцільних механізмах реалізації суспільно-економічних цілей і завдань. Індикаторами ефективності такої діяльності є доступність у довгостроковій перспективі чистої води та повітря, підвищення родючості ґрунтів і рівня здоров'я нації внаслідок гармонізації відносин людини та природи й досягнення таких економічних результатів, як підвищення рівня зайнятості й добробуту населення (головним чином за рахунок самозайнятості), а також зростання рівнів продовольчої та економічної безпеки родин. На сучасному етапі розвитку сільських територій України переважають традиційні інтенсивні форми господарювання у великотоварних господарських утвореннях, екстенсивні – в особистих селянських господарствах та природні – у родових поселеннях і родових садибах [16–17]. Утворені за принципами, викладеними в концепції «Родова садиба», сільські населені пункти (родові поселення) на територіях «занепадаючих» або вже спустошених сіл, на своїх зборах представників родових поселень області (Круги поселень), розглядають питання розвитку сільських територій шляхом більш ефективної реалізації вказаної концепції на території області. Запропонований Кругом родових поселень механізм співпраці родових поселень і місцевих органів влади був підтриманий на районному й обласному рівнях. Він передбачає напрацювання Кругом поселень пропозицій щодо відродження сільських територій області через реалізацію ідеї «Родова садиба» й удосконалення співпраці громад родових поселень з місцевими органами влади. Пропозиції Круга поселень у запропонованому

варіанті перебувають на розгляді у відповідних обласних державних структурах (за пропозицією – Координаційна рада).

Ураховуючи принципово нові підходи в таких населених пунктах поселяються люди молоді й відповідальні за себе, своїх нащадків і територію, на якій проживають. Вони активно включаються в процес розбудови території та громади поселення. На підставі того, що родові поселення заселяються людьми на довготривалій період і, враховуючи їхню активну життєву позицію, вони можуть слугувати прикладами публічного управління розвитком сільських територій. Таким чином, вибудовується система зворотного зв'язку між населенням і державними та представницькими структурами місцевих органів влади на рівні сільради, району, області, що й представляє собою одну з форм практичного публічного управління на території області.

Висновки. Ураховуючи, що до проблем розвитку сільських територій відносять біосистемні, відтворення середовища, економіки, управління, цілісності та об'єднувальних цінностей, базовою є стратегія самоідентифікації груп, координації їхньої діяльності в напрямі впровадження інноваційно-інвестиційних підходів. На глобальному рівні це знайшло своє відображення у створенні екологічних поселень, що розвиваються за сприяння ООН.

Автором встановлено, що потреба систематизації їхньої діяльності й формування об'єднувальної концепції розвитку, визначила підходи до їхнього функціонування: забезпечення процесів життєдіяльності й господарювання людей на території, рівність індивідів, циклічність, стійкість і збалансований характер розвитку, функціонування поселення як моделі суспільства в мініатюрі.

Узагальнення досвіду України щодо забезпечення засад сільського розвитку в умовах децентралізації владних повноважень дозволило встановити вирішальну роль у цьому процесі з боку родових садиб і родових поселень, що проявляється в кількісних і якісних змінах розвитку суспільства, зокрема з позиції самовизначення мешканців території, поширення здорового й екологічного способу життя, просвітницької та культурної діяльності, забезпечення продовольчої, енергетичної, культурної, економічної безпеки та самодостатності. Засобами забезпечення розвитку поселенців є ремісничі, оздоровчі, освітні, культурні, рекреаційні та науково-дослідні діяльності, практика зеленого сільського туризму, які реалізуються через функціонування відповідних лабораторій, майстерень і центрів, що визначено одним з пріоритетів програми регіонального розвитку.

Список використаних джерел

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]: Указ Президента України № 5/2015, поточна редакція від 12.01.2015 р. // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 6. – 15 січ. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

2. Сільська громада та соціоекономічний розвиток села / О. М. Бородіна, І. В. Прокопа, В. В. Юрчишин та ін. // Соціоекономічний розвиток сільського

господарства і села : сучасний вимір ; за ред. чл.-кор. НАН України О. М. Бородіної. – К., НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – 2012. – С. 178–213.

3. Прокопа І. В. Зміни у підходах до життєзабезпечення на селі : від патерналізму до партнерства з участю громад / І. В. Прокопа // Політика сільського розвитку на базі громад в Україні : наук. доповідь ; за ред. чл.-кор. НАН України О. М. Бородіної, чл.-кор. НААН України І. В. Прокопи, д-ра екон. наук О. Л. Попової. – К., НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – 2015. – С. 32–37.

4. Huysman M. Knowledge Sharing, Communities, and Social Capital / M. Huysman // *Communities of Practice : A Special Issue of Trends in Communication*. – 2014. – Pp. 77–100.

5. Dax Th. The Leader programme 2007–2013 : Enabling or disabling social innovation and neo-endogenous development? Insights from Austria and Ireland / Dax Th. et al. // *European Urban and Regional Studies*. – 2016. – Vol. 23 (1). – Pp. 56–68.

6. Neumeier S. Social innovation in rural development: identifying the key factors of success / S. Neumeier // *The geographical journal*. – 2017. – Vol. 183 (1). – Pp. 34–46.

7. Croft J. Dragon Dreaming design projects [Electronic resource] / J. Croft. – Mode of access : <http://www.dragondreaming.org>.

8. Гессманн Х.-В. Концепция не насильственного общения М. Розенберга / Х.-В. Гессманн, П. С. Севастьянов // *Современная зарубежная психология*. – 2014. – № 2. – С. 84–91.

9. Rosenberg Marschall B. Umgang mit Angriffen von aggressiven Gesprächspartnern [Electronic resource]. – Mode of access : <http://arbeitsblaetter.stangl-taller.at/KOMMUNIKATION/UmgangmitAggression.shtml>.

10. Scharmer C. O. Theory U: Leading from the Future as it Emerges The Social Technology of Presencing / C. O. Scharmer. – The Shambhala Institute for Authentic Leadership. – Fieldnotes, 2006. – Pp. 1–13.

11. Heron J. The Complete Facilitator's / J. Heron. – London : Kogan Page, 1999. – 428 p.

12. Peck M. S. The Different Drum: Community Making and Peace / M. S. Peck. – New York : Simon & Schuster, 1988. – 336 p.

13. Holmberg S. Boiling Points: The Inextricable Links Between Inequality and Climate Change [Electronic resource] / S. Holmberg. – Mode of access : <http://rooseveltinstitute.org/boiling-points>.

14. Boyce J. K. Limits to Growth – Of What? Triple Crisis: Global Perspectives on Finance, Development, and Environment [Electronic resource] / J. K. Boyce. – Mode of access : <http://triplecrisis.com/limits-to-growth-of-what>.

15. Mikkelsen G. Economic Inequality Predicts Biodiversity Loss [Electronic resource] / G. Mikkelsen, A. Gonzalez, G. Peterson. – *PLoS ONE*. – 2007. – № 2(5). – p. 444. – Mode of access : <http://journals.plos.org/plo>

sonne/article?id=10.1371/journal.pone.0000444.

16. Plotnikova M. Innovative character of rural territories social potential realization / M. Plotnikova // *Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development*. – 2014. – № 36(4). – Pp. 956–958.

17. Rural business and it's infrastructure management in Ukraine / E. Khodakivsky, Yu. Bogoyavlenska, M. Plotnikova, S. Tyschenko // *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. – 2009. – Nr. 17(2). – Pp. 147–156.

18. Bogoyavlenska Yu. The modern social and economic policy of Ukraine: problems of providing for and enhancing of adequate living standards and quality of life / Yu. Bogoyavlenska, M. Plotnikova, E. Khodakivsky // *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. – 2010. – № 21(2). – Pp. 18–26.

19. Gilman R. The Eco-village Challenge. The challenge of developing a community living in balanced harmony – with itself as well as nature – is tough, but attainable [Electronic resource] / R. Gilman // Context Institute. *Catalyzing a graceful transition to the Planetary Era*, 2013. – Mode of access : <http://www.context.org/iclib/ic29/gilman1/>.

20. Official site of Global Ecovillage Network (GEN). – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://gen.ecovillage.org>.

21. Плотнікова М. Ф. Багатофункціональний підхід в управлінні сільським розвитком в умовах глобалізації / М. Ф. Плотнікова // *Продуктивність агропромислового виробництва. Економічні науки*. – 2014. – № 26. – С. 140–151.

References

1. Decree of the President of Ukraine (2015), *Strategy for sustainable development «Ukraine – 2020»*, available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

2. Borodina, O. M., Prokopa, I. V., Yurchishin, V. V. et al. (2012), *Silska hromada ta sotsioekonomichnyi rozvytok sela* [Rural Community and Socio-Economic Development of the Village] in *Socio-Economic Development of Agriculture and the Village: Modern Dimension*, ed Borodina O. M. NAS Ukraine, Institute of Economics and Forecasting, Kyiv, Ukraine.

3. Prokopa, I. V. (2015), *Zminy u pidkhodakh do zhyttiezabezpechennia na seli: vid paternalizmu do partnerstva z uchastiu hromad* [Changes in approaches to livelihoods in rural areas: from paternalism to partnership with community participation] in *Rural Development Policies on the Basis of Communities in Ukraine*, eds Borodina O. M., Prokopa I. V., Popova O. L. Institute of Economics and Forecasting, Kyiv, Ukraine.

4. Huysman, M. (2014), Knowledge Sharing, Communities, and Social Capital. *Communities of Practice: A Special Issue of Trends in Communication*, pp. 77–100.

5. Dax, Th. (2016), *The Leader programme 2007–2013: Enabling or disabling*

social innovation and neo-endogenous development? Insights from Austria and Ireland. *European Urban and Regional Studies*, vol. 23, is. 1, pp. 56–68.

6. Neumeier, S. (2017), Social innovation in rural development: identifying the key factors of success. *The Geographical Journal*, vol. 183, is. 1, pp. 34–46.

7. Croft, J. (2017), Dragon Dreaming design projects, available at: <http://www.dragondreaming.org/>.

8. Gessmann, J. V., Sevastyanov, P. S. (2014), The Concept of Non-Violent Communication by M. Rosenberg. *Modern foreign psychology*, vol. 2, pp. 84–91.

9. Rosenberg, M. B. (2012), Umgang mit Angriffen von aggressiven Gesprächspartnern, available at: <http://arbeitsblaetter.stangl-taller.at/KOMMUNIKATION/Umgang-mit-Aggression.shtml>.

10. Scharmer, C. O. (2006), Theory U: Leading from the Future as it Emerges The Social Technology of Presencing, The Shambhala Institute for Authentic Leadership, Fieldnotes, USA.

11. Heron, J. (1999), *The Complete Facilitator's*, Kogan Page, London, UK.

12. Peck, M. S. (1988), *The Different Drum: Community Making and Peace*, Simon & Schuster, New York, USA.

13. Holmberg, S. (2017), Boiling Points: The Inextricable Links Between Inequality and Climate Change, available at: <http://rooseveltinstitute.org/boiling-points/>

14. Boyce, J. K. (2013), Limits to Growth – Of What? Triple Crisis: Global Perspectives on Finance, Development, and Environment, available at: <http://triplecrisis.com/limits-to-growth-of-what>.

15. Mikkelsen, G., Gonzalez, A., Peterson, G. (2007), Economic Inequality Predicts Biodiversity Loss, [Online], vol. 2(5), available at: <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0000444>.

16. Plotnikova, M. (2014), Innovative character of rural territories social potential realization. *Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development*, vol. 36, no. 4, pp. 956–958.

17. Khodakivsky, E., Bogoyavlenska, Yu., Plotnikova, M., Tyschenko, S. (2009), Rural business and its infrastructure management in Ukraine. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 17, no. 2, pp. 147–156.

18. Bogoyavlenska, Yu., Plotnikova, M., Khodakivsky, E. (2010), The modern social and economic policy of Ukraine: problems of providing for and enhancing of adequate living standards and quality of life. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, vol. 21, no. 2, pp. 18–26.

19. Gilman, R. (2013), The Eco-village Challenge. The challenge of developing a community living in balanced harmony – with itself as well as nature – is tough, but attainable. Context Institute, Catalyzing a graceful transition to the Planetary Era, available at: <http://www.context.org/iclib/ic29/gilman1/>.

20. The official site of Global Ecovillage Network, available at: <http://gen.ecovillage.org>.

21. Plotnikova M. (2014), Multifunctional Approach to the Management of Rural Development in the Context of Globalization. *The performance of agricultural production. Economic science*, vol. 26, pp. 140–151.

[How to cite this article? Як цитувати цю статтю?](#)

Стиль – ДСТУ:

Плотнікова М. Становлення родових садиб як основа сільського розвитку в умовах децентралізації владних повноважень [Електронний ресурс] / М. Плотнікова // *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*. – 2017. – Vol. 3. – No. 3. – Pp. 103–118. – Mode of access : www.are-journal.com.

Style – Harvard:

Plotnikova, M. (2017), Formation of communities ancestral estate as foundation of rural development in the context of authority decentralization. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 3, no. 3, pp. 103–118, available at: www.are-journal.com.